

Nr 141.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa markförvärv för försvaret m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF

Allan Vougt.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås förvärv av mark för utvidgning av Åstöns skjutfält till en kostnad av 95 000 kronor (punkt 1) samt av mark inom Stockholms södra skärgård för tillgodoseende av marinens behov till en kostnad av 4 200 000 kronor (punkt 3). Vidare föreslås inlösen av vissa byggnader till en kostnad av 37 000 kronor (punkt 2). Härjämte begäres bemyndigande dels att omdisponera vissa för ordnandet av vattenförsörjningen å Rindön anvisade medel (punkt 4) dels ock att verkställa byte av viss mark, även om värdet överstiger 40 000 kronor (punkt 3).

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Rergenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 10 mars 1950.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÜLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT,
ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, frågor angående vissa markförvärv m. m. för försvaret och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv under arméns och marinens delfonder av försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 beräkna investeringsanslag av 500 000 kronor respektive 300 000 kronor.

Vid anmälan av ifrågavarande anslagsfrågor anförde jag, att vid statsverkspropositionens avlåtande utredningsarbetet ej framförts så långt, att slutlig ställning i ärendena kunde tagas. Jag anhöll med hänsyn härtill att framdeles få återkomma till dessa frågor.

Sedan utredningarna numera slutförts, upptager jag i det följande till behandling frågor om anslag till vissa markförvärv. Jag avser även i detta sammanhang underställa riksdagens prövning en fråga om ändrad disposition av anvisade medel för anordnande av vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad.

Det sammanlagda medelsbehovet för de markförvärv, som i det följande anmälas, uppgår till 4 260 000 kronor. För inlösen av vissa byggnader äskas 37 000 kronor.

FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND.

Arméns delfond.

[1.] **Vissa markförvärv.** Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (Kapitalbudgeten: Bil. 24, punkt 10) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv under arméns delfond beräkna ett investeringsanslag av 500 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Utvidgning av Åstöns skjutfält. Inledningsvis får jag erinra om att efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (Kapitalbudgeten, Bil. 3, s. 12) riksdagen (skrivelse nr 206) av det till vissa byggnadsarbeten m. m. för

budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget å 32 000 000 kronor beräknat ett belopp av 35 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 till tjänstebostad å Åstön.

I sina medelsökanden för budgetåret 1948/49 hemställde fortifikationsförvaltningen, att ett belopp av 53 500 kronor måtte anvisas till utvidgning av Åstöns skjutfält.

Till stöd för förslaget återopade fortifikationsförvaltningen en framställning från chefen för Sundsvalls luftvärnskår, vari denne anført att å skjutfältet, som hade en areal av cirka 105 hektar, komme att anordnas en för Sundsvalls och Luleå luftvärnskårer gemensam stereomatanläggning med tillhörande speglar för spegelskjutning. Av uppställningsplatserna för stereomatanläggningens teodoliter, vilka platser bestämts med hänsyn till att baslinjen med en längd av 3—4 kilometer mellan teodoliterna måste gå genom fasta bäddningar och att pjäser skulle kunna uppställas på denna linje, komme blott den södra att vara belägen inom skjutfältets nuvarande område. För att erhålla flera skjutplatser för spegelskjutning vore det erforderligt, att även norra teodolitplatsen jämte området mellan denna och skjutfältets norra gräns tillades fältet. Emellertid behöfde fältet även utvidgas av andra skäl. Mark saknades nämligen dels för fältarbeten, dels för ytterligare fyra baracker, vilka erfordrades för att hela kåren samtidigt skulle kunna förläggas till skjutplatsen. Kåren saknade dessutom lämplig övningsterräng för ställningsgående under fältmässiga förhållanden, vilka övningar icke kunde bedrivas å kårens övningsfält, samt område för fältskjutningar med eldhandvapen. Vidare hade kårchefen framhållit, att utbildning vid andra förband ofta vore förlagd till Sundsvalls luftvärnskår, varvid skjutning med skarp ammunition måste utföras å Åstön.

Fortifikationsförvaltningen hade i samråd med chefen för luftvärnskåren uppgjort ett såsom alternativ 2 a betecknat utvidgningsförslag, enligt vilket utvidgningen skulle omfatta en areal av cirka 107 hektar och utgöras av hela fastigheterna Åkerö 1², 1¹¹, 3² och 4¹⁵ — med undantag av två till den förstnämnda fastigheten hörande skogsskiften — samt 'del av fastigheten Åkerö 1¹⁸.

Fastigheterna Åkerö 1², 1¹¹, 3² och 4¹⁵ — med undantag av förenämnda skogsskiften — hade värderats till sammanlagt cirka 65 000 kronor. Såsom motivering för detta förhållandevis höga värde hade återopats egendomens synnerligen goda byggnadsbestånd. Egendomens ägare hade förklarat sig villig att försälja fastigheterna för en köpeskillning, som han preliminärt uppgivit till cirka 75 000 kronor. Skogsområdet av fastigheten Åkerö 1¹⁸ hade jämte därå växande skog värderats till cirka 10 000 kronor. Fastighetens ägare hade då icke varit villig att försälja området, varför räknats med nödvändigheten av expropriationsförfarande. Med hänsyn därtill och till att köpeskillningen å 75 000 kronor av vederbörande fastighetsägare endast vore preliminärt uppgiven, hade såsom reserv och för täckande av expropriationskostnader beräknats ett belopp av cirka 10 000 kronor, varför de sammanlagda

kostnaderna för utvidgningens genomförande enligt alternativ 2 a uppskattats till (75 000 + 10 000 + 10 000 =) 95 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen erinrade vidare om 1946 års riksdagsbeslut att av det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget å 32 000 000 kronor beräkna ett belopp av 35 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 till tjänstebostad för skjutfältsunderofficeren å Åstön samt anförde, att därest utvidgningen av skjutfältet genomfördes, i fastighetsförvärvet komme att ingå en bostadsbyggnad i sådant skick, att den, utan att några reparationer företoges, kunde användas såsom bostad åt skjutfältsunderofficeren. Genom förvärvet skulle sålunda behovet av den avsedda nybyggnaden bortfalla. Fortifikationsförvaltningen föreslog därför, att av kostnaderna för utvidgningens genomförande ett belopp av 41 500 kronor, motsvarande vad av riksdagen enligt prisläget den 1 juli 1941 avsetts för nybyggnaden jämte därå belöpande prisstegring, skulle få bestridas med anlåtande av omförmälda anslag å 32 000 000 kronor. Vid sådant förhållande behövde för utvidgningens genomförande blott beräknas ett belopp av 53 500 kronor.

Genom beslut den 30 juni 1948 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd

I sina medelsäskanden för innevarande budgetår upptog fortifikationsförvaltningen ånyo frågan om utvidgning av Åstöns skjutfält, men ej heller denna framställning föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *fortifikationsförvaltningen* anfört, att ägaren till fastigheten Åkerö 1¹⁸ begärt besked senast den 1 november 1949, huruvida kronan avsåge att genomföra förvärvet. Skulle området icke inköpas, avsåge markägaren att begära ersättning för de skador, som genom militära övningar åstadkommits å skogen inom det till förvärv ifrågasatta området av hans fastighet, ävensom avlysa området för alla övningar. Vidare hade chefen för luftvärnskåren anmält, att det på grund av de förefintliga förhållandena varit nödvändigt att för utbildningen vid kåren till viss del disponera utanför det nuvarande skjutfältets gränser belägna områden. De inom dessa områden genom övningarna åstadkomna skadorna vore av relativt liten omfattning. En avlysning av dessa områden skulle emellertid medföra synnerligen allvarliga konsekvenser vad beträffade kårens möjligheter att bedriva sin utbildning. Detta gällde främst utbildningen i fältmässigt ingående i stridsställning i samband med fältmässig förläggning och skarp-skjutning med luftvärnspjäser. För egen del hade fortifikationsförvaltningen funnit, att de senaste årens erfarenheter tydligt understrukt det trängande behovet av en utvidgning av skjutfältet. Liksom tidigare ansåge förvaltningen, att utvidgningen för närvarande kunde begränsas till det med alternativ 2 a betecknade förslaget.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att förhandla om förvärv för kronans räkning av den mark, som avses för ifrågavarande ändamål, har fortifikationsförvaltningen i skrivelse den 3 december 1949 anfört, bland annat, att förvaltningen låtit i ärendet verkställa närmare utredning och föra erforderliga förhandlingar, varvid följande förekommit.

Ägaren av fastigheterna Åkerö 1², 1¹¹, 3² och 4¹⁵ hade vid förhandlingarna förklarat sig önska i sin ägo behålla, förutom omförmälda båda skogsskiften, jämväl ett område om cirka 1,3 hektar av fastigheten Åkerö 3², vilket område genom sin belägenhet vid Söråkerviken för honom vore erforderligt att behålla, därest han skulle kunna kvarbo i orten och ägna sig åt fiske. Chefen för Sundsvalls luftvärnsskår hade icke något att erinra mot att detta område utginge ur det föreslagna förvärvet. För återstående markområden med därå uppförda byggnader m. m. fordrades en köpeskilling av 71 000 kronor, vilket pris syntes vara för kronan godtagbart. Det till förvärv ifrågasatta området av fastigheten Åkerö 1¹⁸ utgjordes av cirka 22 hektar skogsmark. Ägaren, Karl Ahlander, fordrade för området, som värderats till cirka 10 000 kronor, en köpeskilling av 14 000 kronor, vilken summa med 4 000 kronor understege det belopp, han tidigare begärt. Denna köpeskilling syntes för kronan vara fullt godtagbar. Fastigheten Åkerö 1¹⁸ utgjorde tillsammans med Åkerö 3¹³ en jordbruksegendom om tillhopa 39,6 hektar, varav 27 hektar skogsmark. Därest köpet genomfördes, komme att av fastigheterna återstå 17,6 hektar, varav 5,0 hektar åker, 1,6 hektar betesmark, 5 hektar skogsmark och 6 hektar övrig mark. Ett avstående av 22 hektar skogsmark med växande skog komme för egendomen att medföra brist på husbehovsskog, varför det vore skäligt, att viss inträngsersättning gäldades av kronan. I utvidningen av skjutfältet inginge fastigheten Åkerö 1² med visst undantag. En del av denna fastighet, bestående av tomt- och åkermark, låge i det närmaste helt avskild från kronan tillhörig eller till förvärv föreslagen mark. Vid förhandlingarna med Ahlander hade därför från fortifikationsförvaltningens sida ifrågasatts, huruvida icke ett ägobyte kunde ske på så sätt, att Ahlander skulle erhålla denna del av Åkerö 1², som i areal innehölle cirka 3,85 hektar, mot att han till kronan avstode ett skifte om cirka 4,18 hektar av Åkerö 3¹³, bestående av åker- och betesmark, vilket skifte i söder och öster gränsade till mark, som föresloges till förvärv från fastigheterna Åkerö 1² och 3². Detta skifte vore ur övningssynpunkt av större värde än förenämnda del av Åkerö 1². De båda områdena hade vid värdering befunnits likvärdiga. Ahlander hade förklarat sig villig godtaga det föreslagna markbytet.

Med hänsyn till att respektive ägares anbud enligt förvaltningens förmenande för kronan vore fullt godtagbara hade ämbetsverket med dem avslutat preliminära kontrakt. Därest avtalet med Ahlander bleve gällande, komme han icke att mot kronan framställa något krav på ersättning för de skador, som genom militärt förvällande årligen sedan 1945 förorsakats å förenämnda område av fastigheten Åkerö 1¹⁸.

I skrivelse till fortifikationsförvaltningen den 4 november 1949 hade chefen för luftvärnsskåren framlagt förslag om viss ytterligare utvidgning av skjutfältet. Av skrivelsen inhämtades, att den väg, som ledde till de till förvärv ifrågasatta områdena av fastigheterna Åkerö 1¹³ och 3² ginge över fastigheten Åkerö 4¹ samt att vägen vore för smal för att tillåta trafik med tunga motorfordon. Skjutfältet borde därför enligt kårchefens mening utvidgas med ett område om cirka 0,9 hektar av denna fastighet. Området hade värderats till 1 285 kronor. Därest detta förvärv icke komme till stånd, måste en särskild väg byggas på en sträcka av omkring 250 meter i bergig terräng. Fastighetsägaren vore emellertid icke villig att sälja enbart detta område med hänsyn till gräns- och vägförhållanden. Däremot vore han villig att sälja ett område om cirka 12 hektar, i vilket förenämnda område inginge. Därest det större området tillades skjutfältet, erhöles en ur kronans synpunkt lämpligare gräns mot fastigheten Åkerö 4¹. Därtill komme, att det större området även medförde ökade möjligheter att bedriva övningar, bland annat i skarpskjutning med lvpjäser och i fältskjutning med eldhandvapen. Området hade värde-

rats till cirka 8 900 kronor, varav 2 000 kronor belöpte på ett inom området beläget sandtag om cirka 0,6 hektar. Militärbefälhavaren för andra militärområdet hade i avgivet yttrande tillstyrkt förvärv av det större området med hänsyn till att detsamma även efter nu föreslagen utvidgning av skjutfältet emellanåt komme att erfordras för fältskjutningar och för uppställning av fordon. Fortifikationsförvaltningen hade i likhet med kårchefen och militärbefälhavaren funnit det vara väl motiverat, att skjutfältet utökades jämväl med ifrågavarande område om cirka 12 hektar. Mot värderingen hade förvaltningen icke något att erinra. I anledning därav hade ämbetsverket låtit föra förhandlingar med ägaren och träffat preliminärt köpekontrakt om förvärv för kronans räkning av området för en köpeskilling av 7 900 kronor samt med rätt för stamfastighetens ägare att ur sandtaget uttaga sand intill en mängd av 500 kubikmeter. Samtliga kontrakt vore avslutade under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 september 1950.

Kostnaderna för markförvärven enligt de avslutade kontrakten uppginge sålunda till (71 000 + 14 000 + 7 900 =) 92 900 kronor. Avstycknings- m. fl. kostnader i ärendet beräknades komma att uppgå till cirka 2 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för utvidgningens genomförande skulle sålunda uppgå till (92 900 + 2 000 =) i runt tal 95 000 kronor. Av detta belopp borde 45 500 kronor, motsvarande nupriset för den planerade nybyggnaden till skjutfältsunderofficersbostad, bestridas med anlåtande av det tidigare omnämnda investeringsanslaget för vissa byggnadsarbeten, varför sålunda under investeringsanslaget för markförvärv blott behövde beräknas ett belopp av 49 500 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har, med överlämnande av kronans exemplar av de ingångna köpeavtalen, hemställt, att ett belopp av 49 500 kronor måtte beräknas för utvidgning av Sundsvalls luftvärnskårs skjutfält å Åstön.

Departementschefen.

Den i ärendet förebragta utredningen får anses ha styrkt behovet av en utvidgning av Sundsvalls luftvärnskårs skjutfält å Åstön. Jag tillstyrker därför, att medel anvisas för inköp av härför erforderlig mark. Då det i fortifikationsförvaltningens skrivelse den 3 december 1949 framlagda förslaget till dylikt markförvärv synes innebära en god lösning, kan jag biträda detsamma. De genom de ingångna preliminära köpeavtalen bestående köpeskillingarna torde under nuvarande förhållanden få anses skäligen, varför de träffade avtalen synes kunna godkännas. Mot kostnadsberäkningarna i övrigt har jag ingen erinran. För ändamålet torde därför ett belopp av 95 000 kronor böra beräknas. Emellertid har fortifikationsförvaltningen föreslagit, att en planerad tjänstebostad för skjutfältsunderofficeren på Åstön kunde uteslutas ur nybyggnadsprogrammet för skjutfältet, när i markförvärvet ingår en i gott skick varande bostadsbyggnad m. m. Enligt förvaltningens förslag skulle av de sammanlagda kostnaderna för förvärvets genomförande ett belopp av 45 500 kronor, motsvarande nuprisläget för den planerade nybyggnaden, bestridas med anlåtande av det för vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget å 32 000 000 kronor, i följd varav för ifrågavarande ändamål blott behövde beräknas ett belopp av 49 500 kronor. Jag anser mig emellertid icke kunna förorda att mer än 35 000 kronor, eller det av riksdagen enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknade be-

loppet till tjänstebostad för skjutfältsunderofficeren, bestrides av förenämnda investeringsanslag.

I anslutning till det anförda får jag därför tillstyrka, att för utvidgning av Ästöns skjutfält anvisas ett belopp av (95 000 — 35 000 =) 60 000 kronor. Beloppet torde böra anvisas under samma anslagsbeteckning som för innevarande budgetår, d. v. s. under beteckningen Vissa markförvärv.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv* för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 60 000 kronor.

[2.] **Inlösen av vissa byggnader å Järvafältet.** I sina anslagsäskanden för budgetåret 1950/51 har fortifikationsförvaltningen anmält behov av utvidgning av Svea ingenjörkårs kasernområde med viss i Järvafältet ingående, till enskild person utarrenderad fastighet, å vilken finnes byggnader, som tillhörde arrendatorn och borde av kronan inlösas. I avvaktan på slutförande av den då pågående utredningen beräknades kostnaderna för byggnadernas inlösen icke komma att överstiga 40 000 kronor.

Sedan ifrågavarande utredning numera slutförts, har *fortifikationsförvaltningen* med skrivelse den 13 januari 1950 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning samt därvid anfört i huvudsak följande.

Cheferna för Svea ingenjörkår och Signalregementet hade anmält, att kårens och regementets gemensamma övningsområde genom Uppsalavägens nya sträckning blivit avsevärt minskat, varför kårens kasernområde i viss utsträckning behövt tagas i anspråk för övningar. Därest den i Järvafältet ingående, i direkt anslutning till kasernområdet belägna fastigheten Charlottendal (Kungsängslotterna nr 1 och 2), vilken vore utarrenderad till löjtnanten G. W. Bergman, införlivades med kasernområdet, skulle en del av olägenheterna för förbanden försvinna. Kåren skulle därigenom erhålla möjlighet att för övningar bygga kortare fältbroar över en inom fastigheten befintlig bäck, varjämte regementet skulle kunna bygga telefonledningar direkt från kasernområdet ut mot Järvafältet utan att komma i kontakt med Uppsalavägen. De inom fastigheten befintliga byggnaderna, vilka tillhörde arrendatorn, borde inlösas och kunde efter eventuellt erforderlig ombyggnad användas av förbanden.

Militärbefälhavaren för fjärde militärområdet hade i avgivet yttrande tillstyrkt den gjorda framställningen och därjämte förklarat sig anse det vara av yttersta vikt, att ett påbörjat arbete med utbyggnad av kolonnvägar över Charlottendals marker snarast komme till stånd.

Ifrågavarande fastighet, vilken innehölle en areal av cirka 7,5 hektar, hade sedan den 1 januari 1929 varit utarrenderad till Bergman. De å fastigheten befintliga byggnaderna, vilka uppförts i slutet av 1800-talet och omfattade ett bostadshus med tre lägenheter, varav två innehölle tre rum och kök samt en ett rum och kök, en mindre byggnad om ett rum och kök, två stallar, ett garage samt diverse mindre uthus, hade av Bergman övertagits av den tidigare arrendatorn. Löjtnant Bergmans arrendeförhållanden hade ursprungligen reglerats av ett den 18 december 1928 avslutat kontrakt, enligt vilket arrendetiden vore maximerad till tio år. Förlängning av arrendet hade

därefter ägt rum. Numera hade med Bergman skriftligen överenskommit, att hans arrendeförhållande skulle upphöra den 1 januari 1950. Enligt bestämmelserna i för Bergman gällande arrendekontrakt syntes ingen juridisk skyldighet föreligga för kronan att inlösa byggnaderna. Däremot syntes billighets-skäl tala för att sådan inlösen skedde, särskilt med hänsyn till den omständigheten att Bergman vid sitt förvärv av byggnaderna uppenbarligen hyst den uppfattningen, att inlösningsskyldighet föreläge. Denna uppfattning hade av Bergman hävdats även vid de nu förda förhandlingarna. För kronans inlösen av byggnaderna talade även det förhållandet, att huvudbyggnaden kunde efter ombyggnad disponeras för bostadsändamål och övriga byggnader för förrådsändamål m. m. Byggnaderna hade vid två åren 1948 och 1949 verkställda värderingar åsatts ett sammanlagt värde av 29 000 respektive 29 400 kronor. Förhandlingarna med Bergman hade resulterat i att Bergman förklarat sig villig överlåta byggnaderna mot en köpeskilling av 37 000 kronor. Denna summa låge visserligen över det vid värderingarna åsatta värdet men kunde dock anses vara för kronan godtagbar. I anledning därav hade fortifikationsförvaltningen med Bergman och dennes hustru avslutat preliminärt kontrakt om kronans förvärv av byggnaderna för 37 000 kronor. Kontraktet vore avslutat under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 juni 1950.

Fortifikationsförvaltningen har, med överlämnande av kronans exemplar av förenämnda kontrakt, hemställt, att ett belopp av 37 000 kronor, i stället för av förvaltningen tidigare anmälda 40 000 kronor, måtte beräknas för inlösen av byggnader i samband med utvidgning av Svea ingenjörkårs kasernområde.

Departementschefen.

Såsom av det anförda framgår har Uppsalavägens nya sträckning förorsakat, att Svea ingenjörkårs kasernområde i viss utsträckning måst tagas i anspråk för övningar. Med anledning härav har fortifikationsförvaltningen föreslagit en utvidgning av kasernområdet, i samband varmed erfordras inlösen av vissa byggnader å den i direkt anslutning till området belägna kronoegendomen Charlottendal. Det är med hänsyn till betydelsen av fullgod utbildning önskvärt, att kasernområdet utvidgas. Jag delar fortifikationsförvaltningens uppfattning att byggnadernas ägare bör beredas ersättning i samband med upphörandet av arrendet. Den mellan fortifikationsförvaltningen och arrendatorn överenskomna köpeskillingen synes vara för kronan godtagbar, varför det preliminära avtalet bör godkännas. I enlighet härmed beräknar jag för inlösen av byggnaderna 37 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inlösen av vissa byggnader å Järvafältet* för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 37 000 kronor.

Marinens delfond.

[3.] **Vissa markförvärv.** Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (Kapitalbudgeten: Bil. 24, punkt 17) föreslagit riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv under marinens delfond beräkna ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Medelsbehovet avsåg vissa *markförvärv i Stockholms södra skärgård*.

Fortifikationsförvaltningen har numera i särskilda skrivelser den 23 november 1949 och den 25 januari 1950 framlagt definitiva äskanden för genomförande av dessa markförvärv. Ärendet är av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde därför få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott. Här må emellertid följande framhållas.

Fortifikationsförvaltningen har i skrivelse den 23 november 1949 anfört, att sedan ägaren till Arbottna egendom inom Muskö socken framställt en förfrågan, huruvida kronan hade intresse av att förvärva egendomen, fortifikationsförvaltningen inhämtat yttranden i ärendet från chefen för marinen och 1948 års örlogsbasutredning. Chefen för marinen hade därvid i en särskild promemoria av anförda skäl förklarat, att han funnit det för flottan särdeles betydelsefullt att Arbottna egendom nu förvärvades av kronan. Egendomen omfattade en areal av omkring 1 245 hektar. Marinen hade med hänsyn till vissa närmare angivna planer ett direkt behov av markområden om cirka 475 hektar. Återstoden av egendomen skulle utgöra en mycket värdefull reserv för de ytterligare anläggningar av skilda slag, som i framtiden kunde bli aktuella. Chefen för marinen hade även framhållit det betydelsefulla i att viss annan mark inom skärgårdsområdet förvärvades. Jämväl örlogsbasutredningen hade på närmare angivna skäl tillstyrkt förvärvet av här avsedda områden.

Fortifikationsförvaltningen har låtit värdera såväl Arbottna egendom som de övriga områden, vilka chefen för marinen och örlogsbasutredningen ansett böra förvärfvas. Det totala saluvärdet för hela Arbottna egendom har beräknats till cirka 2 872 000 kronor. Egendomen omfattar omkring 160 hektar åker och äng, omkring 550 hektar produktiv skogsmark och omkring 535 hektar öar, bergpartier och annan impediment mark. Värderingsmännen, som framhållit egendomens sällsynt natursköna läge och dess lämplighet för tomtexploatering, ha vid värderingen tagit hänsyn till egendomens exploateringsvärde.

För egen del har fortifikationsförvaltningen framhållit, att ämbetsverket helt delade de framförda synpunkterna rörande förvärv av såväl Arbottna egendom som övriga till inköp förordade områden. Förvaltningen har funnit det synnerligen angeläget att områdena i fråga nu förvärfvas av kronan och har därvid framhållit, att pågående eller motsedd exploatering annars kunde försvåra eller helt omöjliggöra ett tillgodoseende av marinens aktuella behov av mark inom ifrågavarande skärgårdsområde.

Mot den verkställda värderingen har fortifikationsförvaltningen icke haft något att erinra. Preliminärt avtal har träffats om förvärv av Arbottna egendom för kronans räkning för en köpeskilling av 2 800 000 kronor. Avtalet är slutet under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1

augusti 1950. Med övriga berörda fastighetsägare ha förhandlingar ännu icke förts.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 4 februari 1950 framhållit, bland annat, att styrelsen ansåge förutsättningar för närvarande icke föreligga att ställa Arbottna egendom eller viss del därav under domänverkets förvaltning. Styrelsen, som ansett värderingsmännens uppskattning av skogsvärdet vara högt, har med hänsyn till vanskligheten att förutberäkna egendomens tomtexploateringsvärde avstått från att göra något uttalande rörande skäligheten av den överenskomna köpeskillingen.

Fortifikationsförvaltningen har vidare i skrivelse den 25 januari 1950 — under erinran att ämbetsverket i sina anslagsäskanden för budgetåret 1950/51 anmält behov av medel till förvärv av vissa markområden i Stockholms södra skärgård — anfört, att i samverkan mellan ämbetsverket, chefen för marinen och 1948 års örlogsbasutredning verkställets undersökningar rörande behovet av vissa ytterligare markförvärv inom nämnda skärgårdsområde. Därvid hade framkommit, bland annat, att inom det undersökta området exploatering av mark för fritidsändamål redan ägt rum på ett flertal platser och att förberedelser för exploatering av nya områden påginge.

Fortifikationsförvaltningen har framhållit att det ur säkerhetssynpunkt skulle vara synnerligen olägligt om en av försvaret okontrollerbar tätbebyggelse komme till stånd inom dessa områden. Ämbetsverket har nu förordat att vissa angivna områden förvärfvas av kronan. Beträffande en del av dessa ha under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande slutits avtal om överlåtelse till en sammanlagd kostnad av 551 500 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har låtit verkställa närmare utredning beträffande övriga till förvärv ifrågasatta områdens värde och omfattning. Ämbetsverket har ansett sig för förvärvens genomförande på frivillig väg eller genom expropriation böra beräkna ett belopp av i runt tal 686 500 kronor.

Av den nu lämnade redogörelsen framgår, att fortifikationsförvaltningen i förevarande sammanhang föreslagit förvärv av markområden inom Stockholms södra skärgård till ett värde av $(2\,800\,000 + 551\,500 + 686\,500 =) 4\,038\,000$ kronor.

Fortifikationsförvaltningen har vidare, efter samråd med örlogsbasutredningen, framhållit önskvärdheten av att ett belopp av 200 000 kronor anvisas för att möjliggöra förvärv av ytterligare mark, som finnes böra förvärfvas inom ifrågavarande skärgårdsområde. Härjämte har ämbetsverket förordat att ett belopp av 20 000 kronor anvisas för utmärkande av gränser för de förvärvade områdena.

Det sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande markförvärv har fortifikationsförvaltningen sålunda uppskattat till $(4\,038\,000 + 200\,000 + 20\,000 =) 4\,258\,000$ kronor.

Fortifikationsförvaltningen har slutligen framhållit, att det kan befinnas lämpligt att förvärva för marinen betydelsefull mark inom ifrågavarande

skärgårdsområde i utbyte mot del av mark, som nu äges eller, vid bifall till nu framställda förslag, kommer att förvärfvas av kronan. För att dylika åtgärder vid behov skola kunna smidigt genomföras är enligt ämbetsverket ett önskemål att Kungl. Maj:t skall äga besluta om byte även om saluvärdet av ifrågakommande bytesobjekt skulle överskrida det maximibelopp, 40 000 kronor, som eljest begränsar Kungl. Maj:ts befogenhet i angivna hänseende.

Departementschefen.

De skäl fortifikationsförvaltningen åberopat till stöd för sina förslag om anvisande av medel för förvärv av markområden inom Stockholms södra skärgård kunna sägas vara av principiellt två olika slag. Å ena sidan har behovet av mark bedömts med utgångspunkt i nuvarande organisation och för densamma erforderliga anläggningar i fråga om skyddsrum för materiel, uppställningsplatser för luftvärn, ankarplatser m. m. Å andra sidan har hänsyn tagits jämväl till de behov som, efter samråd med 1948 års örlogsbasutredning, bedömts komma att uppstå, därest en utflyttning av Stockholms örlogsbas till ifrågavarande skärgårdsområde i framtiden blir aktuell.

Jag vill därvid till en början erinra om att stridsmedlens utveckling nödvändiggjort att särskilda åtgärder vidtagas till skydd för fartygsmaterielen och att riksdagen beslutat anvisa medel för anordnande av skyddstunnlar för flottans fartyg. De till förvärv föreslagna områdena erbjuda utomordentliga möjligheter att genomföra beslutade och fullfölja planerade anläggningar av detta slag. Ett förvärv av områdena är vidare av största betydelse för att erhålla önskvärd rörelsefrihet för att tillgodose andra ur baseringssynpunkt framträdande behov.

Här må vidare framhållas att, enligt vad jag erfarit, det närmast till hands liggande alternativet för en utflyttning av Stockholms örlogsbas tar sikte på viss plats inom skärgårdsområdet. En utflyttning enligt detta alternativ — det enda varmed örlogsbasutredningen för närvarande räknar — kommer att ställa stora anspråk på mark. I stort sett erfordras för en utflyttad örlogsbas samma områden som för att tillgodose marinens nuvarande behov.

Inom här avsedda skärgårdsområde pågår eller väntas komma att igångsättas en omfattande exploateringsverksamhet. Det är uppenbart att en dylik exploatering icke är förenlig med försvarets intressen. Även för den enskilde måste det vara till fördel att icke behöva riskera att planera eller verkställa bebyggelse å mark, som inom kort försvaret kan göra anspråk på att få förvärva.

Av nu anförda skäl finner jag mig — trots de avsevärda värden, varom nu är fråga — böra förorda, att medel anvisas för genomförande av de av fortifikationsförvaltningen föreslagna markförvärven. Jag förutsätter emellertid därvid att, därest det framdeles skulle visa sig att behov icke föreligger av all den mark, som nu förordas skola förvärfvas, frågan om dess försäljning av myndigheterna ägnas vederbörlig uppmärksamhet. Enligt min mening böra nämligen icke större markområden bibehållas i kronans ägo än som, sedan bl. a. frågan om Stockholms örlogsbas' utflyttning avgjorts, befinnes ändamålsenligt.

Mot omfattningen av de av fortifikationsförvaltningen föreslagna markförvärven har jag icke något att erinra.

Icke heller har jag något att erinra mot det av fortifikationsförvaltningen beräknade medelsbehovet för genomförandet av de föreslagna markförvärven. De avtal som träffats med vissa markägare inom området synas sålunda böra godkännas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om och i vilken mån övriga markförvärv böra genomföras, eventuellt genom expropriationsförfarande.

För att möta oförutsedda utgifter torde böra beräknas en viss medelsreserv. För anslaget avrundning torde denna kunna bestämmas till 162 000 kronor, varför det anslag som bör anvisas för här avsedda markförvärv bör bestämmas till (4 038 000 + 162 000 =) 4 200 000 kronor. Från anslaget torde, enligt beslut av Kungl. Maj:t, få bestridas kostnader för utmärkande av gränser för förvärvade områden och, därest så skulle visa sig ändamålsenligt, jämväl för förvärv av ytterligare mark inom skärgårdsområdet i det i det föregående angivna syftet.

Jag förordar således att för ifrågavarande ändamål äskas ett anslag av 4 200 000 kronor.

Av fortifikationsförvaltningen anförda skäl för att utan riksdagens hörande utbyte av mark inom skärgårdsområdet skall kunna genomföras, även om saluvärdet av kronans bytesmark överstiger 40 000 kronor, finner jag bärande. Jag förordar förty, att bemyndigande för Kungl. Maj:t att godkänna avtal om dylikt byte utverkas.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) till *Vissa markförvärv* för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 4 200 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal om byte av kronan tillhörig, för marinens behov avsedd mark inom Stockholms södra skärgård mot annan mark därstädes, även om saluvärdet av bytesobjekten överstiger 40 000 kronor.

[4.] **Vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad.** Enligt skrivelser 1943: 411 och 1944: 497 medgav riksdagen, bland annat, att i proposition 1943: 287 (s. 43—50 och 54 o. 55) samt 1944: 288 (s. 51—55) framlagt förslag om anordnande av vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad finge genomföras med anlåtande av de av riksdagen å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond, för budgetåren 1943/44 och 1944/45 anvisade investeringsanslagen till Vissa byggnadsarbeten m. m. På sätt av proposition 1944: 288 framgår beräknades kostnaderna för företaget preliminärt till 980 000 kronor, varav 665 000 kronor borde belasta den enligt 1942 års försvarsbeslut fastställda kostnadsramen för byggnadsarbeten för armén under femårsperioden 1942/47.

Det förslag till anordnande av vattenledning, som sålunda förelades 1943 och 1944 års riksdagar, innebar att såsom vattentäkt skulle utnyttjas Strömsviken och Siggesträsket å Värmdön (Siggesta-alternativet). Beträffande vattenledningsföretagets omfattning hade man räknat med två alternativ, det ena avsett att tillgodose allenast de militära behoven och det andra jämväl Vaxholms stads behov av vatten. Därvid förutsattes att staden, som ansett sig icke kunna lämna något engångsbidrag, skulle bidraga med vissa årliga belopp, avseende dels ränta och amortering å de av vattenledningsföretagets utökning betingade merkostnaderna och dels ersättning för förbrukad vattenmängd. De ovan angivna kostnaderna hänförde sig till det större alternativet.

Genom beslut den 26 april 1946 fann Kungl. Maj:t gott *dels* fastställa ingivna ritningar till vattenledning för Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad (Siggesta-alternativet), *dels ock* bemyndiga marinförvaltningen att gå i författning om utförande av ifrågavarande anläggning inom viss angiven kostnadsram.

Genom samma beslut godkände Kungl. Maj:t vidare ett med Vaxholms stad träffat, den 24 och 25 april 1946 dagtecknat förslagskontrakt, enligt vilket kronan förband sig, bland annat, att leverera vatten till stadens områden på Rindön och Vaxön intill en sammanlagd vattenmängd av högst 200 000 m³ per år och 750 m³ per dag. För vattenleveranserna skulle kronan av staden erhålla ersättning i form av *dels* årlig grundavgift, beräknad efter amortering på 35 år vid en årsränta av 3,5 % av merkostnaden för vattenledningens utbyggnad jämväl för Vaxöns anslutning, *dels ock* förbrukningsavgift beräknad på sätt närmare angivits i kontraktet, därvid staden förband sig att uttaga minst 90 000 m³ vatten per år.

Sedan svårigheter uppstått att träffa erforderliga uppgörelser med av vattenledningsföretaget berörda markägare hemställde marinförvaltningen i skrivelse den 30 november 1946 hos Kungl. Maj:t om expropriationstillstånd för genomförande av Siggesta-alternativet. I samband med remissbehandlingen av sistnämnda framställning väcktes nya förslag rörande företagets utförande, varvid bland annat ett förslag att såsom vattentäkt utnyttja Ekefjärden å Bogesundlandet (Ekefjärds-alternativet) upptogs till behandling. Härjämte framlade fortifikationsförvaltningen ett reviderat förslag till utförande av Siggesta-alternativet.

I samband med ärendets vidare beredning inom försvarsdepartementet framkom emellertid, att undersökningar verkställdes av Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm — på uppdrag av Österåkers kommun — rörande ett vattenledningsprojekt inom kommunen i syfte att förse bland annat Österskär med vatten. Fråga uppkom härvid huruvida ett samgående vore tänkbart för att lösa Österåkers, Rindöns och Vaxholms vattenfrågor, varvid såsom vattentäkt skulle kunna utnyttjas sjön Garnsviken i Österåkers socken (Garnsviken-alternativet). Sedan det befunnits att sistnämnda alternativ borde närmare utredas, åtog sig Österåkers kommun att föranstalta härom,

under förutsättning dock att kronan, därest företaget ej bleve realiserat, svarade för viss del av utredningskostnaderna.

Berörda utredning har numera resulterat i ett detaljerat förslag av Vattenbyggnadsbyrån. Över förslaget har fortifikationsförvaltningen den 17 november 1949 och länsstyrelsen i Stockholms län, efter hörande av Vaxholms stad och Österåkers kommun, den 11 februari 1950 avgivit utlåtanden.

För egen del har jag bibragts den uppfattningen, att Garnsviken-alternativet i tekniskt hänseende synes vara fullt jämförbart med Siggesta-alternativet och i vissa avseenden överlägset detsamma. Då vattenkostnaderna beräknas bliva i stort sett av enahanda storlek enligt båda förslagen synes Garnsviken-alternativet — i varje fall på längre sikt — vara att föredraga, särskilt som enligt detta förslag möjligheter skapas att förse ett stort antal relativt tätbefolkade orter utmed huvudledningens sträckning med vatten. Förhandlingar pågå för närvarande mellan de intresserade parterna rörande formerna för ett samgående enligt Garnsviken-alternativet samt i fråga om möjligheterna för Vaxholms stad och Österåkers kommun att erhålla statliga lån eller bidrag till företagets genomförande ävensom erforderliga byggnadstillstånd. Under förutsättning att ifrågavarande spörsmål erhålla en positiv lösning samt att en överenskommelse kan träffas mellan kronan och Vaxholms stad rörande reglering av det i det föregående berörda, av Kungl. Maj:t godkända avtalet mellan kronan och staden, torde staden och kommunen vara villiga att själva ombesörja anläggningens utförande, i vilket fall kronans vattenbehov synes böra tillgodoses i avtalsmässig ordning.

En noggrann prövning måste givetvis företagas i syfte att utröna kronans vattenkostnader dels därest ett separat vattenverk för kronan och Vaxholm kommer till stånd i enlighet med därför upprättade förslag, dels för det fall att kronan blir abonnent och vattnet levereras vid respektive etablisement, dels ock slutligen för det fall att kronan blir abonnent men själv ombesörjer anläggningens utförande å Rindön och Stenslätten. Därest riksdagen icke har något däremot att erinra torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av utredningar i angivna hänseenden besluta, huruvida vattenförsörjningen för de militära etablisementen å Rindön och Stenslätten skall ordnas genom anslutning till Garnsviken-alternativet. Skulle därvid visa sig ur ekonomiska och andra synpunkter lämpligast att kronan själv ombesörjer erforderliga anläggningar å Rindön och Stenslätten torde Kungl. Maj:t böra äga för ändamålet anlita erforderligt belopp av de av riksdagen för vattenförsörjningens ordnande anvisade medlen. Riksdagens bemyndigande härtill torde böra inhämtas.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av riksdagen för anordnande av vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad anvisade medel må omdisponeras i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Fredrik v. Scheele.
